

**Siseministri käskkirja „Toetuse andmise
tingimused kodanikuühiskonna mõju
suurendamiseks ja arengu
toetamiseks“ seletuskiri**

I Sissejuhatus

Käskkirja „Toetuse andmise tingimused kodanikuühiskonna mõju suurendamiseks ja arengu toetamiseks“ eelnõu (edaspidi *eelnõu* või *TAT*) kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse (edaspidi *ÜSS2021_2027*) § 10 lõigete 2 ja 4 alusel.

Eelnõuga reguleeritakse *ÜSS2021_2027* § 1 lõike 1 punktis 1 nimetatud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027”¹ (edaspidi *rakenduskava*) ning Vabariigi Valitsuse 15. detsembri 2022. a protokollilise otsusega kinnitatud perioodi 2021–2027 ühtekuuluvuspoliitika fondide meetmete nimekirja² (edaspidi *meetmete nimekiri*) meetme 21.4.7.7 „Kodanikuühiskonna mõju suurendamine ja arengu toetamine“ toetuse andmise ja kasutamise tingimusi ning korda.

Eelnõuga kirjeldatakse toetatavaid tegevusi, nende sihtrühma, ajakava, eelarvet, tulemusi ja näitajaid ning määratakse tegevuste elluviija. Samuti kehtestab eelnõu abikõlblikkuse perioodi, abikõlblikud ja abikõlbmatud kulud, toetuse maksmise, aruandluse, TAT-i muutmise, finantskorrektsioonide tegemise ja vaiete lahendamise korra ning sätestab elluviija ja võimalike partnerite kohustused ning muud toetatava tegevuse elluviimiseks vajalikud tingimused. Eelnõu koostamisel on arvestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas ja puuetega inimeste õiguste konventsioonis sätestatuga.

TAT-i eelnõu väljatöötamiseks loodi siseministri 21. detsembri 2022. aasta käskkirjaga nr 1-3/100 töörühm, kuhu kuuluvad teenistujad Siseministeeriumi kodakondsuspoliitika ja kodanikuühiskonna, välisvahendite ning õigusosakonnast, Sihtasutusest Kodanikuühiskonna Sihtkapital, mittetulundusühingust Vabaühenduste Liit ja mittetulundusühingust Maakondlikud Arenduskeskused. Eelnõu ja selle seletuskirja koostasid Siseministeeriumi välisvahendite osakonna nõunik Ave Osman (ave.osman@siseministeerium.ee, tel 612 5242) ja kodakondsuspoliitika ja kodanikuühiskonna osakonna nõunik Marten Lauri (marten.lauri@siseministeerium.ee, tel 612 5203) ning juriidilise ekspertiisi tegi õigusosakonna õigusnõunik Liisa Olesk (liisa.olesk@siseministeerium.ee tel 612 5073).

II Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

¹ Rakenduskava on leitav Riigi Tugiteenuste Keskuse veebisaidil [2021-2027 toetusperiood | Riigi Tugiteenuste Keskus \(rtk.ee\)](#).

² Meetmete nimekiri on leitav Riigi Tugiteenuste Keskuse veebisaidil [2021-2027 toetusperiood | Riigi Tugiteenuste Keskus \(rtk.ee\)](#)

Euroopa Sotsiaalfondi+ (edaspidi *ESF+*) perioodi 2021–2027 vahendite kasutamise aluseks on rakenduskava, mis on koostatud arvestades Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid, artiklis 10 nimetatud partnerluslepet ning mille on kinnitanud nii Vabariigi Valitsus kui Euroopa Komisjon.

Vastavalt ÜSS2021_2027 § 10 lõikele 2 ja kooskõlas lõikega 4 koostab rakendusasutus rakenduskavas ja meetmete nimekirjas märgitud eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks toetuse andmise tingimused. TAT eelnõu reguleerib meetme 21.4.7.7 „Kodanikuühiskonna mõju suurendamine ja arengu toetamine“ toetuse andmise ja kasutamise tingimusi ning korda.

Toetatavad tegevused panustavad Ühtekuuluvuspoliitika 2021-2027 fondide rakenduskava erieesmärki h „Soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet“.

Rakenduskavas on välja toodud, et lastesse ja noortesesse investeerimine on kulutõhusaim viis, kuidas ennetada ja lahendada Eesti riigi majanduse, tööhõive, sotsiaalkaitse, õiguskaitse ja tervishoiuga seotud probleeme. Eelnõu alusel ellu viidavad tegevused on rakenduskavaga kooskõlas, kuna aitavad suurendada kohalike kogukondade ja kodanikuühiskonna mõjuvõimu kodanikualgatuse arendamisel, et noori paremini kaasata.

Kodanikuühiskonna uurijad on seisukohal, et vabatahtlike tegevuses osalemine suurendab ühiskonnas inimestevahelist usaldust. Lisaks panustatakse nii kogukonnatunde tugevnemisse, suurendatakse inimeste poliitilise osaluse võimalusi, arendatakse ühiskondliku tegutsemise oskusi ja kujundatakse kodanikuühiskonda toetavaid väärtushinnanguid.³ See kõik omakorda suurendab ühiskondlikku sidusust, mis on üks Eesti strateegilisi arengueesmärke.⁴

Toetatavad tegevused lahendavad kahte tüüpi probleeme:

- 1) Noorte vähene osalus ühiskonnaelus, teadlikkus ühiskonnas toimuvast ning võimalused ühiskonnaelus kaasarákimiseks.

Aktiivne osalus ühiskonnas saab alguse kodust ja ka koolist, kus kujundatakse laste ja noorte hoiakuid ühiskondlikus tegevuses osalemiseks. Laste ja noorte heaolu ning arengut toetavad tegevused, sealhulgas aktiivse kaasatuse soodustamine, aitavad ennetada sotsiaalset tõrjutust ja toetavad laste ja noorte paremat ettevalmistust edasiseks eluks.

Eesti kodanikuühiskonna üks vajakajäämine on noorte madal osalus ühiskonnas. Nii on Eesti noored vabatahtlikus tegevuses osalemisel teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega võrreldes keskmisest pisut passiivsemad (27%, Euroopa Liidu keskmine on 31%)⁵. Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuring 2018“⁶ andmetel on võrreldes 2013. aasta uuringuga

³ „Kodanikuühiskonna arengukava mõjude vahhindamine“ (2019).

[2019 kodanikuühiskonna arengukava mõjude vahhindamine_0.pdf](#)

⁴ „Sidusa Eesti arengukava 2021-2030“. <https://www.siseministeerium.ee/sidest>

⁵ Flash Eurobarometer 455. European Youth. September 2017.

⁶ Käger, M., Lauring, M., Pertšjonik, A., Kaldur, K., Nahkur, O. 2019. Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuring 2018. Balti Uuringute Instituut. <https://siseministeerium.ee/ministeerium-ja-kontaktid/ministeerium-ja-minister/uringud-ja-analuusid#kodanikuühiskond>

vabatahtlike keskmine vanus tõusnud ning 15-24-aastaste pealekasv on vähenenud. Mõne aastaga on vähenenud ka noorte osakaal, kes tunnevad, et nende osalemine mõjutab elu kohalikul tasandil, samal ajal on mõnevõrra suurenenud nende noorte osakaal, kes näevad, et nende osalemine mõjutab riigi tasandi otsuste tegemist⁷.

2) Kohalikul tasandil puudub süsteemne kogukonnapõhine mudel kodanikuaktiivsuse toetamiseks.

Paljud kodanikualgatused sünnivad ja leiavad aset kogukondades, sõprus-, tutvus- ja naabruskondades. Kogukondadel on suur roll inimestevahelistes suhetes, aruteludes ja ühistegevustes ning tervist toetava elukeskkonna kujundamisel. Selline tegutsemine tugevdab kodanikutunnet, elukvaliteeti, demokraatiat, sotsiaalset ja paikkondlikku sidusust, turvalisust jm. Kogukondade edendamise lisaväärtus on hea elukeskkonna kujundamine selliseks, et Eestis soovitakse elada, peret luua, lapsi kasvatada ja välismaalt kodukohta tagasi tulla. Sidusus, teineteisemõistmine, hoolivus ja toetamine aitavad kaasa, et emotsionaalne heaolu ja vabatahtlik panustamine suureneksid ning kogukonnad oleksid senisest enesesuutlikumad. Hea elukeskkond on oluline eeldus sündimuse kasvuks, laste arenguks ja väärikalt vananemiseks. Enamikes kohalikes omavalitsustes (edaspidi *KOV*) juba toetatakse vabaihendusi ja vabatahtlike tegevust, ent süsteemne ja võrgustikupõhine kaasamine ning kogukondade võimestamine eeldab kogukonnakeskse valitsemisviisi juurutamist ja arendamist⁸.

Nendest probleemidest lähtuvalt keskenduvad TAT-i alusel ellu viidavad tegevused ühelt poolt vabaihenduste oskustele lapsi ja noori oma töösse kaasata, sealhulgas edendada kohalikul tasandil tegutsevate osapoolte koostööd kohaliku elu küsimustes, ning teiselt poolt maakondlike kodanikuühiskonna konsultantide koolitamisele ja arendamisele kvaliteetse nõustamisteenuse osutamiseks ja proaktiivsete tegevuste elluviimiseks.

Põhjalikumad selgitused toetatavate tegevuste tausta ja eesmärgi kohta leiab seletuskirja osast, mis selgitab TAT eelnõu peatükki 2 „Toetatavad tegevused“.

Eelnõu on jaotatud 14 peatükiks.

1. peatükk „Üldsätted“
2. peatükk „Toetatavad tegevused“
3. peatükk „Tulemused“
4. peatükk „Tegevuste abikõlblikkuse periood“
5. peatükk „Tegevuste eelarve“
6. peatükk „Kulude abikõlblikkus“
7. peatükk „Toetuse maksmise tingimused ja kord“
8. peatükk „Elluviija kohustused“
9. peatükk „Partnerite kohustused“
10. peatükk „Toetuse kasutamise seotud aruandlus“
11. peatükk „Tegevuste ja nende elluviimise tingimuste muutmine“
12. peatükk „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord“
13. peatükk „Vaiete lahendamine“
14. peatükk „Rakendussätted“

Peatükk 1. „Üldsätted“

Sissejuhatav osa ehk üldsätete peatükk sätestab käskkirja reguleerimisala, toetuse andmise

⁷ [Flash Eurobarometer 455. European Youth. September 2017.](#)

⁸ [Programm „Kogukondlik Eesti 2023–2026“.](#)

eesmärgi, tegevuste elluviija, partnerid, rakendusüksuse ja -asutuse.

Punkt 1.1 sätestab eelnõu **reguleerimisala** ja meetme tegevuse elluviimiseks toetatavad tegevused, tuues välja eelnõu seose ÜSS2021_2027, rakenduskava ja meetmete nimekirjaga. Meetmete nimekirjaga on sätestatud meetmele nr 21.4.7.7 „Kodanikuühiskonna mõju suurendamine ja arengu toetamine“ kaks sekkumist, et toetada laste ja noorte kodanikuühiskonda kaasatust:

- süsteemse kogukonnapõhise laste ja noorte kaasamismudeli arendamine (kodanikuühiskonna järelkasvu tagamine);
- laste ja noortega tegelevate vabaihenduste kaasamis- ja osalemisoskuste tõstmine (võimaluste loomine vabaihenduste arendamiseks, vabaihenduste arendamine ja tugevdamine rõhuasetusega laste ja noortega tegelevatel vabaihendustel).

Nimetatud sekkumised on ühtlasi toetatavad tegevused, mille elluviimiseks kasutatakse ESF+ ja Eesti Vabariigi riigieelarve vahendeid ning mille andmise ja kasutamise tingimusi ja korda TAT käsitleb.

Punkt 1.1.2 sätestab, et eelnõu raames antav toetus **ei ole riigiabi**.

Eelnõu punktis 1.1.1 nimetatud ja peatükis 2 kirjeldatud toetatavate tegevuse elluviimisega seotud kulude hüvitamine ei ole riigiabi Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 ja konkurentsiseaduse § 30 lõike 1 mõistes või vähese tähtsusega abi konkurentsiseaduse § 33 lõike 1 tähenduses. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 järgi on riigiabi igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist niivõrd, kui võrd see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust. Vähese tähtsusega abi hinnatakse samade kriteeriumide alusel kui riigiabi.

Toetatavate tegevuste elluviija on Sihtasutus Kodanikuühiskonna Sihtkapital. Tegemist on eraõigusliku juriidilise isikuga, kes täidab halduslepingu⁹ alusel haldusülesannet, milleks on muu hulgas meetmes nimetatud eelarve ulatuses tegevuste tegemine ja tulemuste saavutamine. TAT-is nimetatud tegevuste toetamine on osa Siseministeeriumi põhimääruse § 7 punktis 1 nimetatud kodanikuühiskonna arendamise ülesandest. Valdav osa toetatavatest tegevustest (kodanikuühiskonna arendamine, kodanikuühiskonna kaasamis- ja noorte osalemisoskuste tõstmine) ei ole majandustegevus, vaid on Eesti ühiskondlikku kultuuri edendav tegevus, mis on korraldatud mitteäriarilisel moel, on üldsusele tasuta ning täidab sotsiaalset eesmärki. Koolituste ja sündmuste korraldamise puhul ei ole majandustegevus välistatud, kuid riigiabi reeglid ei kohaldu tegevuste kohaliku iseloomu tõttu. Koolitusi, sündmusi või muid sarnaseid tegevusi korraldatakse mitteäriarilisel moel, kuna neid pakutakse osalejatele tasuta. Toetatavad tegevused on kohaliku iseloomuga ja piiratud geograafilise ulatusega, kuna nad on suunatud konkreetsele kohalikule sihtgrupile (Eestis tegutsevad maakondlikud arenduskeskused, maakondlikud arendusorganisatsioonid, mittetulundusühingud ja sihtasutused, KOV-id ja omavalitsuste liidud ning Eestis elavad noored inimesed). Seetõttu ei mõjuta toetatavad tegevused Euroopa Liidu liikmesriikide vahelist kaubandust.

Riigiabi ei anta ka teisel tasandil, see tähendab kaudsete kasusaajate tasandil. Toetatavate tegevuste sihtrühm on kohalik ja nende tegevus on piiratud kohaliku geograafilise ulatusega. Sihtgrupile teenuse pakkujad leitakse riigihankega riigihangete seaduses sätestatud korra alusel. Riigihanke korraldatakse läbipaistvalt, kontrollitvalt, proportsionaalselt ja mittediskrimineerival moel ning välditakse konkurentsi kahjustavat huvide konflikti. Toetuse abil pakutavad teenused on täielikult kohaliku iseloomuga, tasuta kättesaadavad ja suunatud

⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/122012020016>

ainult konkreetsele sihtgrupile. Teenused täidavad sotsiaalsed eesmärgid, mis on oma olemuselt mittemajanduslik. Seetõttu puudub mõju konkurentsile ja kaubandusele ning tegevused, mida toetatakse, ei mõjuta liikmesriikide vahelist kaubandust.

Punkt 1.1.3 sätestab, et toetatavad tegevused on kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ põhimõttega vastavalt rakenduskava *Do no significant harm* (DNSH, ei kahjusta oluliselt) analüüsile ning ei kahjusta oluliselt keskkonnanäesmärgi Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.06.2020, lk 13–43) artikli 17 tähenduses. Toetatavad tegevused on kooskõlas Riigikogu otsusega „Riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ heakskiitmine“ (edaspidi „Eesti 2035“) ega hõlma selget kokkupuudet keskkonnanäesmärkidega. Toetatavate tegevuste elluviimisel järgitakse asjakohaseid keskkonnanäesmärke ja keskkonnahoidlike hangete põhimõtteid¹⁰. Elluviija ja partnerid korraldavad sündmusi keskkonnahoidlikult¹¹.

Punkt 1.1.4 sätestab, et toetatavad tegevused arvestavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 artiklis 9 sätestatud **horisontaalseid põhimõtteid**, millega võetakse arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste hartat, puutumuse korral edendatakse soolist võrdõiguslikkust, soolise aspekti arvestamist ja sooküsimuste lõimimist ning tagatakse diskrimineerimise vältimine ja ligipääsetavus. Samuti järgitakse arengustrateegias „Eesti 2035“ nimetatud aluspõhimõtteid ja sihte¹².

„Eesti 2035“ aluspõhimõtete hoidmist ja sihtide saavutamist tasakaalustatud regionaalset arengut, soolist võrdõiguslikkust, võrdseid võimalusi ja ligipääsetavust toetaval moel hinnatakse järgmiste näitajate abil:

- 1) vabatahtlikus töös osalemise määr
- 2) soolise võrdõiguslikkuse indeks
- 3) hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik
- 4) ligipääsetavuse näitaja.

Toetatavate tegevuste raames korraldatavate tegevuste puhul arvestatakse osalejate erineva taustaga, et muuta osalemine võimalikult turvaliseks ja kättesaadavaks olenemata inimese rahvusest, vanusest või erivajadusest. Lisaks sellele käsitletakse koolitusprogrammides soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise teemasid ning koolituste ja sündmuste läbiviimisel tagatakse vajaduse korral ligipääsetavus hoonele ja ruumidele ning infole ja kommunikatsioonile nelja peamise puudeliigiga inimestele (nägemis-, kuulmis-, liikumis- ja intellektipuue). Sekkumiste kavandamisel teadustatakse ühiskonnas levivate soostereotüüpide ja eelarvamuste mõju noorte käitumisele. Sekkumiste elluviimisel välditakse soostereotüüpide ja eelarvamuste põlistamist.

Panust horisontaalsetesse põhimõtetesse jälgitakse toetatavate tegevuste seirearuannete abil, milles toetuse saajal palutakse kirjeldada, kuidas tegevuste elluviimisel on panustatud „Eesti 2035“ näitajatesse.

Punkt 1.1.5 sätestab, et Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 54 „Perioodi 2021–2027 ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide vahendite andmisest avalikkuse

¹⁰ Keskkonnaministeerium. Keskkonnahoidlikud nõuded mõõblile, puhastustoodetele ja -teenustele, paberile ja kontori-IT seadmetele – määruse nr 35 rakendamise juhend hankijale. [Keskkonnahoidlikud riigihanked | Keskkonnaministeerium \(envir.ee\)](#)

¹¹ Keskkonnaministeerium 2022. Keskkonnahoidlike sündmuste juhend. [Keskkonnateadlikkus | Keskkonnaministeerium \(envir.ee\)](#)

¹² [Aluspõhimõtted ja sihid | Eesti Vabariigi Valitsus](#)

teavitamine“ (edaspidi *teavitusmäärus*) tähenduses on **projekti nimetuseks „Kodanikuühiskonna mõju suurendamine ja arengu toetamine“**. Kuna toetatavate tegevuste käigus viib elluviija läbi erinevaid koolitusi, seminare ja teisi sündmusi, mille toimumiskohta tuleb paigaldada teavitusmääruse § 5 kohane plakat, siis ühetaolisuse eesmärgil sätestatakse TAT-is konkreetne projekti nimetus.

Punkt 1.1.7 sätestab, et toetatavate tegevuste valimiseks kasutatud valikukriteeriumid ja -metoodika vastavad Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. aasta määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*) §-le 7. Toetatavate tegevuste vastavust rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud valikukriteeriumidele ja -metoodikale on selgitatud seletuskirja peatükis III.

Punkt 1.2 sätestab **toetuse andmise eesmärgi**, mis on kooskõlas rakenduskava, arengustrategiaga „Eesti 2035“ ja „Sidusa Eesti arengukavaga 2021–2030“.

Toetatavad tegevused panustavad rakenduskava poliitikaeesmärgi nr 4 „Sotsiaalsem Eesti“ prioriteedi nr 6 „Sotsiaalsem Eesti“ erieesmärki (h), milleks on „soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet“. Lisaks sellele panustavad toetatavad tegevused „Eesti 2035“ sihi „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“ alasihti „Koostöömeelne ühiskond“ ning „Sidusa Eesti arengukava 2021–2030“ alaeesmärki „Eesti on inimesekeskne ning kogukondade ja kodanikuühiskonna arengut soosiv riik, kus inimesed on väärtustatud ja kaasatud, jagavad demokraatlikke väärtusi ning aktiivse osalusega kogukondlikus ja ühiskondlikus tegevuses parandavad elukeskkonda.“

„Sidusa Eesti arengukava 2021–2030“ programmis „Kogukondlik Eesti 2023–2026“ on üksikasjalikumad tegevused ja eesmärgid arengukava elluviimiseks. Toetatavad tegevused panustavad programmi „Kogukondlik Eesti 2023–2026“ arendusülesannete „Ellu on viidud kodanikuühenduste nõustajate kvalifikatsiooni parandavaid tegevusi“ ja „Vabaühenduste püsivabatahtlike ja liikmete kaasamise mudeleid on uuendatud ning levitatud vabaühenduste seas“ täitmisesse.

Eelnõu alusel ellu viidavate **tegevuste eesmärk** on arendada avaliku sektori, ärisektori ja vabakonna partnerlust kohalikul tasandil ning tõsta laste ja noorte teadlikkust ühiskonnas toimuvast ja oskust selles aktiivselt kaasa rääkida, arendades vabaühenduste oskusi lapsi ja noori kaasata. Toetatavate tegevuste oodatavad tulemused on kirjeldatud eelnõu punktides 2.1.2. ja 2.2.2.

Punkt 1.3 sätestab tegevuste **elluviija ja partnerid ning meetme rakendusasutuse ja rakendusüksuse**. Toetatavate tegevuste elluviija on Sihtasutus Kodanikuühiskonna Sihtkapital (edaspidi *elluviija* või *KÜSK*). Toetatava tegevuse partner(id) leitakse vajaduse korral avaliku konkursi korras, mis korraldatakse TAT eelnõu kinnitamise järel. Rakendusasutus ja rakendusüksus on kindlaks määratud meetmete nimekirjas. Rakendusasutus on Siseministerium ning rakendusüksus on Riigi Tugiteenuse Keskus.

Peatükk 2. „Toetatavad tegevused“

Peatükk sätestab tegevuste elluviija ja võimalike partneri(te) ülesanded, oodatavad tulemused, tegevuste sisu, elluviimise aja ja sihtrühma.

Punkt 2.1 kirjeldab toetatavat tegevust „**Süsteemse kogukonnapõhise laste ja noorte**

kaasamismudeli arendamine“

Kui maavalitsuste tegevus 2017. aastal lõpetati, volitasid KOV-ide volikogud maakondlikud ülesanded täitmiseks kas maakonna omavalitsuste liidule, maakonna arenduskeskusele või keskele omavalitsusele ning volitatud asutused võtsid endale maakonna arendusorganisatsiooni (edaspidi *MARO*) rolli. Teisisõnu, mõnedes maakondades osutavad *MARO* teenuseid maakondlikud arenduskeskused, mõnedes maakondlikud omavalitsusliidud.

MARO-d asuvad igas Eesti maakonnas ja võrgustikku kuulub 15 organisatsiooni enam kui 160 töötajaga. *MARO*-d pakuvad üle Eesti muuhulgas kodanikuühiskonna nõustamisteenust, mille tellimist rahastab Siseministerium ja koordineerib Siseministeriumi valitsemisalasse kuuluv KÜSK. Toetatav tegevus ei dubleeri riigieelarvest rahastatud tegevusi.

Kodanikuühiskonna nõustamisteenust osutab 31. detsembri 2022. a seisuga kokku 18 konsultanti, neist kolm vene töökeelega ja kaheksa pakuvad nõustamist muu hulgas inglise keeles. Alates 2023. aastast pakuvad maakondlikud kodanikuühiskonna konsultandid nõustamisteenuse raames ka piirkondlike kogukondade võimendamise teenust, mille eesmärk on arendada süsteemset võrgustikupõhist kaasamist ning võimendamist, võimaldades toetada ettevõtmisi, mille jaoks ei ole tingimata vaja luua juriidilist tegutsemisvormi. Kogukondade tegevusvõimekuse kasvatamine eeldab, et kodanikuühiskonna konsultantidel tekib aja jooksul töö käigus ülevaade oma piirkonna kogukondadest, nad teavad ja tunnevad kogukondade eestvedajaid ning on kursis kogukondade tegevustega.

Punktis 2.1.1 sätestatakse tegevuse „Süsteemse kogukonnapõhise laste ja noorte kaasamismudeli arendamine“ **elluviijana KÜSK**.

KÜSK on avalikes huvides tegutsev kasumit mittetaotlev eraõiguslik juriidiline isik, mille ülesandeks on muu hulgas mittetulundussektori tegevusvõimekuse arendamine, selleks arenguprogrammide väljatöötamine ja elluviimine ning kodanikuühiskonna alase teadlikkuse kasvu toetamine. KÜSK on asutatud 2008. aastal Eesti Vabariigi poolt, asutajaõiguse teostaja on Siseministerium. KÜSK on ainus organisatsioon Eestis, mis tegeleb vabariigiliste arendamisega valdkondade üleselt.

Siseministeriumi ja KÜSK-i vahel on sõlmitud haldusleping, millega on KÜSK-ile haldusülesandena antud nõustamise korraldamine kodanikuühiskonna valdkonnas. KÜSK on koordineerinud maakondlike arenduskeskuste kodanikuühiskonna konsultantide tööd alates 1. aprillist 2015. a.

KÜSK-i tegevust reguleerivad sihtasutuste seadus, riigivara seadus, põhikiri ja muud õigusaktid. KÜSK-il on 7–11 liikmeline nõukogu, kuhu kuuluvad nii riigi kui vabakonna esindajad. Nõukogu kavandab KÜSK-i tegevust ja korraldab selle juhtimist ning teostab järelevalvet juhatuse tegevuse üle. KÜSK-i töötajatel on võimalik kasutada oma tööülesannete täitmiseks tänapäevaseid tehnilisi vahendeid, ülesannete täitmiseks on koostatud tööprotseduurid ja -reeglid. KÜSK-il ei esine halduskoostöö seaduse §12 lõike 2 punktides 2–6 nimetatud asjaolusid.

KÜSK-i kui elluviija ülesanded on koordineerida ja korraldada toetatava tegevuse elluviimist, milleks on maakondlike kodanikuühiskonna konsultantide koolitamine ja arendamine kvaliteetse nõustamisteenuse osutamiseks ja proaktiivsete tegevuste elluviimiseks.

Punktis 2.1.2 sätestatakse **tegevuse tulemus**. Tegevuse tulemusena on välja töötatud arenguprogramm, mille on läbinud iga maakonna kodanikuühiskonna konsultandid, et osutada

kvaliteetset nõustamisteenust kogukondadele, vabaihendustele ja KOV-idele, viia läbi proaktiivseid tegevusi laste ja noorte ühiskondlikku ellu kaasamiseks ning edendada kohalikul tasandil tegutsevate osapoolte koostööd kohaliku elu küsimustes.

Punktis 2.1.3 kirjeldatakse toetatavat tegevust ja sätestatakse selle elluviimise aeg, milleks on **1. juuli 2023. a kuni 31. detsember 2028. a.**

Punktiga 2.1.3.1 nähakse ette **arenguprogrammi välja töötamine ja läbi viimine**. Arenguprogrammi välja töötamise raames kaardistab KÜSK maakondlike kodanikuühiskonna konsultantide kompetentsid ja arenguvajadused nõustamisteenuse kvaliteetseks osutamiseks, et edendada noorte kogukonnapõhist kaasamist. Kaardistuse tulemusena omab KÜSK tervikvaadet arenguprogrammi väljatöötamiseks. Vajaduse korral tehakse õppereise Eestis või teistesse Euroopa Liidu riikidesse, korraldatakse ekspertide visiite ning koostatakse analüüse.

Kaardistuse jätkuna töötab elluviija välja ja viib läbi maakondlike kodanikuühiskonna konsultantide arenguprogrammi, et edendada noorte süsteemset kaasamist kodanikuühiskonda ja kogukondade tegevustesse. Vajaduse korral kaasab elluviija arenguprogrammi välja töötamiseks ja läbi viimiseks riigihanke korras leitava(d) teenusepakkuja(d). Arenguprogrammis osalevad iga maakonna kodanikuühiskonna konsultandid ning vajaduse korral teised maakondliku kodanikuühiskonna nõustamisteenusega seotud isikud. Arenguprogramm koosneb enamjaolt koolitustest, seminaridest, võrgustikutööd edendavatest kohtumistest ja õppereisidest. Õppereise tehakse nii Eestis kui teistesse Euroopa Liidu riikidesse. Samuti viiakse arenguprogrammi raames läbi maakondliku kodanikuühiskonna nõustamisteenusega seotud osapoolte võrgustiku kohtumisi, kus jagatakse nõustamisteenuse osutamise parimaid praktikaid, kaardistatakse arenguvajadusi ning otsitakse lahendusi edaspidiseks.

Arenguprogrammi sisu ja ülesehitust ajakohastatakse vastavalt kujunevatele vajadustele. Arenguprogrammi on planeeritud läbi viia kolm korda, kuna kodanikuühiskonna konsultantide koosseis ja/või käsitlemist vajavate teemade ring aja jooksul muutub.

Elluviija hangib arenguprogrammi asjakohasuse, tulemuslikkuse ja tõhususe hindamise (sealhulgas analüüsitakse regionaalset jaotust ja mõju regionaalsete erinevuste vähendamisele). Võimaluse korral kogutakse ja analüüsitakse andmeid muu hulgas osalejate soo, vanuse ja rahvuse kohta. Elluviija võib ühildada punktides 2.1.3.1, 2.2.3.1 ja 2.2.3.2 kirjeldatud alategevuste hindamise.

Punktis 2.1.4 sätestatakse tegevuse **sihtrühmaks** maakondlikud kodanikuühiskonna konsultandid ning maakondliku kodanikuühiskonna nõustamisteenusega seotud isikud. Kodanikuühiskonna konsultantide all peetakse silmas üldjuhul maakondlikus arenduskeskuses või maakondlikus arendusorganisatsioonis töötavaid vabaihenduste konsultante. Maakondliku kodanikuühiskonna nõustamisteenusega seotud isikute all peetakse eelkõige silmas erinevate organisatsioonide, KOV-ide või vabaihenduste esindajaid, kes koolitavad või nõustavad vabaihendusi ja kogukondade eestvedajaid.

Punktis 2.2 kirjeldatakse toetatavat tegevust „**Laste ja noortega tegelevate vabaihenduste kaasamis- ja osalemisuskuste tõstmine**“

Eelpool on välja toodud, et Eesti elanike kodanikuaktiivsuse üks probleeme on noorte ühiskondlikus elus osalemise soovi potentsiaali vähene kasutamine. Uuring „Vabatahtlikus

tegevuses osalemise uuring 2018¹³ tõi välja, et 19% vabatahtlikest on noored ja 69% noortest on vabatahtlikud. Vanemaks saades väheneb vabatahtlike osakaal märkimisväärselt, mis viitab noorte potentsiaali alakasutamisele. Uuring näitas, et noori motiveerib vabatahtlikus tegevuses osalema võimalus saada teadmisi, kogemusi ja oskusi, veeta oma vaba aega kasulikult, luua uusi kontakte, panna end proovile mõnes uues valdkonnas või tegevuses. Kuivõrd noored on vabatahtlikkuse kultuuri järelkasv, tuleb suurendada nende teadlikkust vabatahtlikkusest, et nad oma motivatsiooni realiseerida saaksid ja aktiivseteks kodanikeks kujuneksid. Samuti on oluline toetada vabatahtlikke kaasavaid organisatsioone, et suurendada nende oskusi kaasata oma tegevustesse lapsi ja noori.

Punktis 2.2.1 sätestatakse tegevuse „Süsteemse kogukonnapõhise laste ja noorte kaasamismudeli arendamine“ **elluviijana KÜSK**. KÜSK-i valiku põhjendused on esitatud punkti 2.1.1 selgituses.

Samuti sätestatakse, et vajaduse korral võib elluviija tegevuse elluviimiseks leida avaliku konkursi korras partneri(d). Partnerite valimisel peab elluviija muu hulgas lähtuma rakenduskava seirekomisjoni kinnitatud üldistest projektide valikukriteeriumidest, mis on esitatud ka seletuskirja peatükis III.

Elluviija ülesanded on koordineerida ja korraldada toetatava tegevuse elluviimist ning suunata selle sisu. Elluviija vastutab toetatava tegevuse elluviimise eest. Kui elluviija leiab endale avaliku konkursi korras partnerid, tuleb elluviijal toetada ja seirata partnereid nende ülesannete täitmisel. Oma ülesannete täitmiseks võib elluviija moodustada juhtrühma, mille ülesandeks on eelkõige anda nõu tegevuse elluviimise sisulistest küsimustes. Juhtrühma kaasatakse nii KÜSK-i, Siseministeeriumi kui teiste asjakohaste asutuste ja organisatsioonide esindajad.

Punktis 2.2.2 sätestatakse **tegevuse tulemus**. Tegevuse tulemusena on igas maakonnas paranenud vabaühenduste oskused kaasata oma tegevusse noori ning üle Eesti on paranenud noorte teadlikkus kodanikuühiskonnast ja kodanikuühiskonnas osalemise võimalustest.

Punktis 2.2.3 sätestatakse **toetatava tegevuse alategevused ja nende elluviimise aeg**.

Tegevusel „Laste ja noortega tegelevate vabaühenduste kaasamis- ja osalemisoskuste tõstmine“ on kaks alategevust. Mõlema alategevuse elluviimise aeg **1. juuli 2023. a kuni 31. detsember 2028. a**.

Punktis 2.2.3.1 kirjeldatakse alategevuse „**Maakondlike koolitus- ja arendustegevuste korraldamine ja läbiviimine**“ olemust.

Elluviija kaardistab iga maakonna vabaühenduste arenguvajadused, et toetada nende jätkusuutlikkust ja võimekust lapsi ja noori oma tegevustesse kaasata. Kui vabaühenduste arenguvajadus on näiteks koostöö oskustes, finantsjuhtimise oskustes või organisatsiooni võimekusega seonduvates küsimustes, siis keskendumine ainult vabaühenduste kaasamis- ja osalemisoskuste tõstmisele ei pruugi olla jätkusuutlik. Kaardistuse alusel koostatakse koolitus- ja arendustegevuste programm, millest lähtuvalt korraldatakse ja viiakse läbi igas maakonnas erinevaid koolitus- või arendustegevusi (näiteks mentorlus, koviisioonid, *coaching*). Koolitus- ja arendustegevused toimuvad eri maakondades, kuid võivad samal ajal olla maakondade ülesed. Nende käigus kujundatakse osalejate teadmisi ja oskusi, mis edendavad vabaühenduste

¹³ Käger, M., Lauring, M., Pertšjonik, A., Kaldur, K., Nahkur, O. 2019. Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuring 2018. Balti Uuringute Instituut. <https://siseministeerium.ee/ministeerium-ja-kontaktid/ministeerium-ja-minister/uringud-ja-analuusid#kodanikuuhiskond>

jätksuutlikkust ja võimekust kaasata lapsed ja noori oma tegevustesse, sihistada ja disainida olemasolevaid või uusi tegevusi lastele ja noortele või pakkuda olemasolevaid või uusi tooteid ja teenuseid lastele ja noortele. Koolitus- ja arendustegevuste programmi sisu ja vormi ajakohastatakse vastavalt kujunevatele vajadustele.

Lisaks koolitus- ja arendustegevustele koostatakse ja avaldatakse koolitus-, juhend- ja teavitusematerjale, mis võivad olla nii elektroonilised (sealhulgas näiteks videod sotsiaalmeedias) kui ka paber kandjal, et edendada laste ja noorte kaasamist vabaühenduste tegevustesse.

Elluviija hangib alategevuse eesmärgipärasuse, tulemuslikkuse ja tõhususe hindamise (sealhulgas analüüsitakse tegevuste regionaalset jaotust ja mõju regionaalsete erinevuste vähendamisele). Võimaluse korral kogutakse ja analüüsitakse andmeid muu hulgas vanuse, soo ja rahvuse kohta. Elluviija võib ühildada punktides 2.1.3.1, 2.2.3.1 ja 2.2.3.2 kirjeldatud tegevuste hindamise.

Punktis 2.2.3.2 kirjeldatakse alategevuse „Noortele suunatud teadlikkust tõstvate kohtumiste ja sündmuste korraldamine“ olemust.

Elluviija kaardistab esmalt noorte kaasamisele suunatud sekkumised ja nende regionaalse leviku. Sekkumiste alla kuuluvad nii kodanikuühiskonna alast teadlikkust tõstvate tegevused kui teised projektid, programmid, meetodid jms, mida Eestis noortele pakutakse nende ühiskondliku aktiivsuse edendamiseks (näiteks kogukonnapraktika, noorte volikogu jms). Kaardistuse alusel koostab elluviija oma tegevus- ja ajakava, mis on seostatud teiste üle-eestiliste algatuste plaanidega (tegevus- ja ajakavadega), et välistada juhuslik dubleerimine tegevuste fookuse, sisu, sihtrühma ja kaasatud osapoolte osas. Tegevus- ja ajakava alusel korraldatakse ja viiakse läbi noortele kohtumisi, sündmusi ja algatusi, kuhu kaasatakse esinejatena ka teisi noortega tegelevaid osapooli, nagu näiteks Ettevõtlik Kool, Junior Achievement jne. Kohtumiste, sündmuste ja algatuste käigus tõstetakse ja kujundatakse noorte teadlikkust kodanikuühiskonna olemusest, selle vormidest ja osalemise võimalustest ning luuakse seoseid olemasolevate sekkumiste ja kodanikuühiskonna vahel. Samuti korraldatakse ja viiakse läbi teavitustegevusi, sealhulgas koostatakse ja tehakse avalikuks teavitusematerjale kodanikuühiskonna ja kodanikuühiskonnas osalemise kohta. Need võivad olla nii elektroonilised (sealhulgas näiteks reklaamid, bännerid ja videod sotsiaalmeedias, sisuturundus veebilehtedel ja e-väljaannetes) kui ka paber kandjal (sealhulgas näiteks plakatid, lendlehed, sisuturundus ajakirjades).

Elluviija hangib alategevuse eesmärgipärasuse, tulemuslikkuse ja tõhususe hindamise (sealhulgas analüüsitakse tegevuste regionaalset jaotust ja mõju regionaalsete erinevuste vähendamisele). Võimaluse korral kogutakse ja analüüsitakse andmeid vanuse, soo ja rahvuse kohta. Elluviija võib ühildada punktides 2.1.3.1, 2.2.3.1 ja 2.2.3.2 kirjeldatud tegevuste hindamise.

Punktis 2.2.4 sätestatakse tegevuse sihtrühmaks noored alates põhikooli teisest kooliastmest ehk alates 4. klassist (enamasti 9–10-aastased) kuni 26. eluaastani (kaasa arvatud), Eestis registreeritud mittetulundusühingud, sihtasutused ja mitteformaalsed algatused. Eelkõige peetakse nende all silmas laste ja noortega tegelevaid asutusi, organisatsioone ja algatusi (näiteks kodanikuliikumised, kogukonnad, mõttekojad jms, mis ei ole moodustatud juriidilise isikuna).

Samuti on sihtrühmaks KOV-ide ja nende liitude esindajad. Nende puhul on eelkõige silmas peetud ametnikke, töötajaid ja teisi esindajaid, kelle töö seondub toetatavate tegevustega (näiteks noorsootöötajad, kogukonna koordinaatorid, mittetulundusühenduste spetsialistid,

heaolu ja/või turvalisuse koordinaatorid jne). Sihtrühma kuuluvad ka haridusasutused, et võimaldada kasutada programmi „Ettevõtlik Kool“ raames loodud aktiivsete haridusasutuste võrgustikku edendamaks noorte kodanikuühiskonna alast teadlikkust. Võrgustikku kuulub ca 220 kooli ja lasteaeda, kuid sihtrühma kuuluvate noorte vanusest tulenevalt on fookuses eelkõige koolid.

Peatükk 3. „Tulemused“

Peatükk nimetab seireks ja hindamiseks kasutatavad näitajad ja nende sihttasemed, mis aitavad mõõta tulemuste saavutamist. Lisaks selgitatakse näitajate sisu. Andmed sihttasemete saavutamise edenemise kohta esitab elluvijja seirearuannetes.

Meetmete nimekirjas on meetme nr 21.4.7.7 „Kodanikuühiskonna mõju suurendamine ja arengu toetamine“ **väljundnäitaja nimetuseks** „Koolitustel osalejate arv“ ja 2029. aastaks seatud sihttase on 60 osalejat. Meetmete nimekirja kohaselt TAT-i tegevustele ükski tulemusnäitaja ei kohaldu.

Toetatava tegevuse 2.1. „Süsteemse kogukonnapõhise laste ja noorte kaasamismudeli arendamine“ TAT-spetsiifiliseks näitajaks on „Koolitustel osalejate arv“. Näitajasse loetakse eelkõige maakondlike kodanikuühiskonna konsultantide osaluskordade arv arenguprogrammides, mida selle tegevuse raames läbi viiakse. Plaanis on korraldada 3 arenguprogrammi, mis koosnevad enamasti koolitustest. Konsultante on Eestis praeguse seisuga 18, seega ühe konsultandi kohta tuleb keskmiselt 3 osalust.

Toetatava tegevuse 2.2. „Laste ja noortega tegelevate vabaihenduste kaasamis- ja osalemisostuste tõstmine“ TAT-spetsiifiliseks näitajateks on „Koolitus- ja arendustegevuste programm vabaihendustele“ ja „Sündmused noortele“.

Näitaja „Koolitus- ja arendustegevuste programm vabaihendustele“ 2024. a sihttase on 0 ja 2029. aasta sihttase on 1. Toetatava tegevuse 2.2. raames koostab elluvijja koolitus- ja arengutegevuste programmi, mille alusel viiakse igas maakonnas läbi tegevusi, et tõsta vabaihenduste võimekust lapsi ja noori oma tegevustesse kaasata. Programmi koostamisele eelneb vabaihenduste arenguvajaduste kaardistus.

Näitaja „Sündmused noortele“ sihttase 2024. aasta lõpuks on 8 ja 2029. aasta lõpuks 70 sündmust (sealhulgas kohtumist või algatust) noorte kodanikuühiskonna alase teadlikkuse tõstmiseks. Sündmuseid (sealhulgas kohtumisi või algatusi) korraldatakse toetatava tegevuse jooksul igas maakonnas vähemalt neljal korral ja kõigi maakondade peale kokku vähemalt 70 sündmust.

Peatükk 4. „Tegevuste abikõlblikkuse periood“

Peatükk sätestab kulude ja tegevuste abikõlblikkuse perioodi, mis on vahemikus 1. juulist 2023. a kuni 31. detsembrini 2028. a. Abikõlblikkuse periood peab tulenevalt ühendmääruse § 15 lõike 1 punktist 2 jääma ajavahemikku 1. jaanuar 2021. a kuni 31. detsember 2029. a. See tähendab, et põhjendatud vajaduse korral on TAT-i muutmise abil võimalik tegevuste abikõlblikkuse perioodi pikendada maksimaalselt kuni 31. detsembrini 2029.

Peatükk 5. „Tegevuste eelarve“

Peatükk sätestab toetatavate tegevuste kui projekti eelarve, tuues välja rahastusallikate mahud ja proportsioonid. Kui elluvijja leiab tegevuste elluviimiseks avaliku konkursi korras partnerid,

jaotatakse eelarve ka partnerite kaupa. Kui partnerid ja eelarved on selgunud, esitab elluviija TAT-i muutmise taotluse vastavalt eelnõu peatükile 11.

Toetatavate tegevuste kogueelarve perioodiks 2023–2028 on 2 001 569 eurot, sealhulgas ESF+ toetus 1 401 098 eurot (osakaal eelarvest 70%) ja riiklik kaasfinantseering 600 471 eurot (osakaal eelarvest 30%).

Vastavalt TAT-i punktile 8.2 koostab elluviija iga-aastaselt järgneva aasta tegevuskava koos vastava aasta eelarvega rakendusasutuse poolt ette antud vormil. Lisaks koostab elluviija vabas vormis eelarve seletuskirja. Rakendusasutus vaatab esitatud dokumendid üle, vajaduse korral laseb täiendada ning seejärel kinnitab need. See võimaldab rakendusasutusel saada järjepidevat ülevaadet kavandatud tegevustest, nende kulude mahust ja vastavusest TAT-is sätestatule ning vajaduse korral sekkuda mitte aktsepteerimise abil.

Peatükk 6. „Kulude abikõlblikkus“

Peatükk sätestab, millised kulud loetakse abikõlblikuks, millisteks kulu liikideks abikõlblikud kulud jagunevad ning millised kulud on abikõlbmatud.

Punkt 6.1 sätestab, et kulu on abikõlblik, kui see on põhjendatud, tekib ja tasutakse tegevuste abikõlblikkuse perioodil ning on kooskõlas Euroopa Liidu ja riigisisese õigusega.

Kulu on põhjendatud, kui kulu on sobiv, vajalik ja tõhus ette nähtud eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks ning see tekib toetatavate tegevuste käigus. Tuvastatav peab olema kulu põhjuslik seos, millest saab järeldada, et antud kulu on tekkinud toetatava tegevuse eesmärkide ja kavandatud tulemuse saavutamiseks tehtavate asjakohaste tegevuste käigus. Kulu on sobiv, kui see soodustab projekti tulemuste saavutamist. Kulu on vajalik, kui projekti tulemust ei ole võimalik saavutada muu kuluga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kulu on tõhus, kui selle maksumus kajastab parimat võimalikku suhet kasutatud vahendite ja saavutatud tulemuste vahel.

Kulude tekkimine peab jääma toetatava tegevuse abikõlblikkuse perioodi, mis on TAT-i iga toetatava tegevuse kohta eraldi sätestatud.

Kulude tasumise aeg ei pea jääma toetatava tegevuse abikõlblikkuse perioodi – maksmine võib jääda hilisemaks, kui tegevuse kestuse lõpp, kuid peab jääma rakenduskava abikõlblikkuse perioodi, st kulud peavad olema tasutud hiljemalt 31. detsembril 2029. Sealjuures tuleb arvestada, et maksmine peab toimuma enne viimase makse saamise taotluse esitamist, mis vastavalt TAT-i punktile 7.13 tuleb esitada hiljemalt koos toetatavate tegevuste lõpparuandega.

Punkt 6.2. sätestab, et kulude abikõlblikkuse määratlemisel tuleb lähtuda ühendmääruses¹⁴ ning TAT-is sätestatud tingimustest.

Punkt 6.3. sätestab, et elluviija ja partnerite kulud jagunevad otsesteks ja kaudseteks kuludeks ning täpsustatakse, milliseid kulusid kummagi liigi alla arvatakse.

Punkt 6.3.1 sätestab, et kaudsed kulud on ühendmääruse § 21 lõikes 5 nimetatud üldkulud ja ühendmääruse § 21 lõikes 6 nimetatud administreerivate tegevustega seotud § 16 lõikes 1 nimetatud personalikulud. Kaudsed kulud on kulud, mis ei ole otseselt seotud projekti

¹⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/117052022013>

sisutegevuse ehk toetatavate tegevuste rakendamise, vaid abistavad sisutegevuse tegemist. Seega loetakse projekti kaudseteks kuludeks toetuse saaja administreerimistegevustega seotud personalikulud ja üldkulud ehk halduskulud.

Ühendmääruse § 17 punkti 8 kohaselt on kaudsed kulud abikõlblikud ainult lihtsustatud kuluna ühtse määra alusel. Punkt 6.3.1.2 sätestab, et eelnõu raames hüvitatakse kaudseid kulusid lihtsustatud kuluna ühtse määra alusel, milleks on 7% toetatavate tegevuste otsesest kuludest. Kaudsete kulude lihtsustatud kuludena hüvitamise eesmärk on keskenduda toetuse andmisel pigem toetatavate tegevuste eesmärgi ja tulemuste saavutamisele, kui tegelike kulude kontrollile. Ühtse määra rakendamisel ei tule tõendada ega esitada rakendusüksusele kaudsete kulude kuludokumente, kulude tasumist tõendavaid dokumente ega kulu aluseks olevaid arvestusmetoodikaid. Seetõttu ei kontrollita kaudseid kulusid ka paikvaatluse ega projekti audit'i käigus. Ühtse määra puhul peavad toetatavad tegevused olema tehtud projekti abikõlblikkuse perioodil. Kui kulu arvestatakse ja hüvitatakse ühtse määra alusel, siis selline kulu ei kuulu hüvitamisele tegeliku kuluna kuludokumendi (arve) alusel, sest vastasel korral oleks tegemist topelfinantseerimisega.

Punkt 6.3.2 sätestab, et toetatavate tegevuste otsesed kulud on: otsesed personalikulud; lähetus- ja transpordikulud; nõustamis- ja hindamiskulud; uuringute ja analüüside kulud; koolituste, seminaride, töötubade, infopäevade, konverentside ja õppereiside kulud; teavitamiskulud; tõlkekulud; juhend-, õppe- ja teavitusmaterjalide ning käsiraamatute väljatöötamise, soetamise, kirjastamise ja levitamise kulud; veebilehtede ja -keskkondade loomise ja haldamise kulud; toetatavate tegevuste töövahendite kulud ning toetatava tegevuse 2.2 sihtrühma kuuluvate noorte transpordikulud.

Punkt 6.3.2.1 sätestab, et otseteks personalikuludeks loetakse ühendmääruse § 16 lõikes 1 loetletud kulud, mis on otseselt seotud toetatavate tegevuste elluviimisega ja mille seost toetatavate tegevustega on võimalik tõendada. Personalikulude hulka arvatakse töötajate või ametnike töö eest makstav töötasu või füüsilise isikule võlaõigusseaduses nimetatud töövõtu- või käsunduslepingu alusel makstav tasu. Tasu peab vastama projekti heaks töötatud ajale. Hüvitatavad on ka abikõlblikult töötasult makstavad seadusest tulenevad tasud, sh tööjõumaksud (sotsiaalmaks ja tööandja töötuskindlustusmaks) ja hüvitised, puhkusetasu, ametist vabastamise ja töölepingu lõpetamise hüvitis ja töövõimetushüvitis.

Abikõlblikud on ka töötaja ja ametniku lähetuse, koolituse ja tervisekontrolliga seotud kulud. Lähetuskulud, sealhulgas päevarahad ja mootorsõiduki kasutamise kulud on abikõlblikud riigisisestes õigusaktides kehtestatud maksustamisele mittekuuluvate piirmäärade ulatuses või asutuse sisekorras kehtestatud piirmäärade ulatuses. Töötaja tervisekontrolliga seotud kulu all peetakse silmas töötervishoiu ja tööohutuse seaduse § 13 lõikes 7 kohaseid tööandja kulusid töötajate tervisekontrolli korraldamisel. Töötaja ja ametniku töötamine projekti heaks peab olema tõendatud kirjalikult, et oleks võimalik kontrollida hüvitamiseks esitatud kulu seotust projektiga.

Otseseks personaliks loetakse töölepingu või ametniku ametisse nimetamise õigusakti alusel otseselt toetatavate tegevuste heaks töötavad füüsilised isikud. Võlaõigusseaduses nimetatud töövõtu- või käsunduslepingu alusel otseselt toetatavate tegevuste heaks töötavad füüsilised isikud loetakse otseseks personaliks, kui leping vastab ühendmääruse § 16 lõikes 4 sätestatud. Kui teenuse osutaja on juriidiline isik või füüsilisest isikust ettevõtja, käsitatakse lepingujärgset kulu sisseostetud teenusena, mille pealt tööjõumakse ei arvestata, seega seda personalikuluna ei arvestata. Teenuse osutamise eest makstav tasu peab olema lepingus selgelt eristatud ning see ei või sisaldada muude kulude, näiteks sõidukulu või muu kulu, mis on vajalik teenuse osutamiseks, maksumust.

Punkt 6.3.2.2 sätestab, et abikõlblikud on toetatavate tegevuste otsese personali ja toetatavate tegevuste sihtrühma lähetus- ja transpordikulud. Abikõlblikud on ka kolmandate isikute majutuse, transpordi ja reisikindlustuse kulud ning päevarahad, kui nad osalevad projekti tegevuste elluviimises ning nende kulud on projekti elluviimiseks vajalikud. Lähetus- ja transpordikulud ning kolmandate isikute majutus-, transpordi- ja reisikindlustuse kulud ning päevarahad on abikõlblikud Euroopa Liidu piires. Lähetus- ja transpordikulud, sealhulgas päevarahad ja mootorsõiduki kasutamise kulud, on abikõlblikud õigusaktides kehtestatud maksustamisele mittekuuluvate piirmäärade ulatuses ning hüvitatakse kuludokumentide alusel.

Mõnikord võivad sisutegevuse kulud olla sama liiki, mis üldkulud. Kui ühendmääruse § 21 lõikes 5 nimetatud kulu tekib projekti toetatava tegevuse käigus, siis ei ole tegemist projekti kaudse kuluga, vaid otsese kuluga. Näiteks ruumide rendikulu käsitletakse üldkuluna, kui see on toetuse saaja või partneri püsikulu ning kontori- või muid ruume kasutab ta oma igapäevaseks tegevuseks. Kui aga projekti sihtrühmale korraldatakse koolitus väljaspool igapäevast töökeskkonda, siis on selle tarbeks renditud ruumide rendikulu otsene kulu.

Abikõlblikud on nõustamiskulud ning uuringute, analüüside ja hindamiste kulud. Hindamiskulude, uuringute ja analüüside kulude all peetakse eelkõige silmas TAT-i punktides 2.1.3.1, 2.2.3.1 ja 2.2.3.2 nimetatud kaardistuste ja hindamistega seonduvaid kulusid. Abikõlblikud on ka koolituste, seminaride, töötubade, infopäevade, konverentside ja õppereiside kulud, sealhulgas tulumaksuseaduse § 48 lõike 4 tähenduses erisoodustusena käsitatav kulu ja sellelt tasutud maksud toetatavate tegevuste abikõlblike kulude puhul ning peamistele puudeliikidele (nägemis-, kuulmis-, intellekti- ja liikumispuue) ligipääsetavuse tagamine füüsilises ja virtuaalses keskkonnas.

Abikõlblikud on teavitamiskulud; tõlkekulud; juhend, õppe- ja teavitusmaterjalide ning käsiraamatute väljatöötamise, soetamise, kirjastamise ja levitamise kulud, sealhulgas litsentsi- ja autoritasud.

Teavitustegevustes, juhend-, õppe- ja teavitusmaterjalides tuleb jälgida, et tekstid ja pildid ei sisaldaks soostereotüüpe ega eelarvamusi. Ligipääsetavus üldsusele mõeldud infole ja veebilehtedele tuleks tagada ka nägemis-, intellekti- ja kuulmispuudega inimestele¹⁵.

Otseste kuludena on abikõlblikud ka veebilehtede ja -keskkondade loomise ja haldamise kulud. Haldamise kulude all on silmas peetud eelkõige sisu haldamist.

Arendatavad veebikeskkonnad peavad vastama avaliku teabe seaduse §-s 32 ning ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 28. veebruari 2019. a määruses nr 20 „Veebilehe ja mobiilirakenduse ligipääsetavuse nõuded ning ligipääsetavust kirjeldava teabe avaldamise kord“ kehtestatud ligipääsetavusnõuetele (sealhulgas vastama Euroopa Liidu digiligipääsetavuse standardile EN 301 549).^{16, 17}

Abikõlblikud on toetatavate tegevuste töövahendite kulud (näiteks koolituste või sündmuste jaoks vajalikud töövahendid jms). Abikõlblikud on ka toetatava tegevuse 2.2 sihtrühma kuuluvate noorte transpordikulud, et nad saaksid sõita sündmustele, mille sihtrühm nad on. Üritusel osalemine peab olema tõendatav kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.

¹⁵ Digiligipääsetavuse nõuded. <https://ttja.ee/digiligipaasetavuse-tagamine/nouded>

¹⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/105032019027?leiaKehtiv>

¹⁷ Veebilehtedele ligipääsetavusest. <https://www.aki.ee/et/teabe-avalikkus/veebilehtedele-ligipaasetavusest>

Punkt 6.3.3 sätestab, et otsesid kulusid hüvitatakse tegelike kulude alusel, st kuludokumendi (arve) alusel.

Punkt 6.4 sätestab abikõlbmatud kulud. Abikõlbmatud on ühendmääruse §-s 17 loetletud kulud ja lisaks nendele liiklusvahendite ostmise ja liisimise kulu, kinnisasjade ostmise kulu ning lähetus- ja transpordikulud, mis ületavad riigisisestes õigusaktides sätestatud maksustamisele mittekuuluvat piirmäära.

Peatükk 7. „Toetuse maksmise tingimused ja kord“

Peatükk sätestab toetuse maksmise tingimused ja korra ning elluviija, rakendusüksuse ja rakendusasutuse õigused ja kohustused toetuse maksmisel. Toetuse väljamaksmisel tuleb lähtuda ÜSS2021_2027-s ja ühendmääruses toodud tingimustest ning eelnõus sätestatud erisustest. Toetuse andmise üldtingimused on sätestatud ühendmääruse §-s 26. Makse saamiseks dokumentide esitamise, makse menetlemise ja toetuse maksmise tingimused on sätestatud ühendmääruse §-des 24, 25 ja 33.

Punkt 7.2 sätestab, et eelnõuga lubatakse teha elluviijale **ettemakseid**, kui elluviija neid taotleb. Tulenevalt ühendmääruse § 30 lõike 1 punktist 1 võib ettemaks korraga olla kuni 40% projektile määratud maksmata toetuse summast. Ettemakse saamiseks peab elluviija põhjendama rakendusüksusele, miks tal on ettemakset taotletud summas vaja. Ettemakse korral rakendatakse punkti 6.3.1.2 kaudseid kulusid 7% otsestest kuludest. Ettemaksu kasutamise periood on kuni 90 kalendripäeva ettemakse laekumisest. Vastavalt ühendmääruse § 30 lõikele 3 peab elluviija rakendusüksusele esitama ettemakse kasutamist tõendavad dokumendid TAT-is ettenähtud ettemakse kasutamisperioodile järgneva 15 kalendripäeva jooksul. Kui elluviija ei ole esitanud ettemakse kasutamist tõendavaid dokumente nõutud tähtajaks, rikub toetuse saaja ettemakse kasutamise tõendamise kohustust, millisel juhul on rakendusüksusel õigus loobuda antud toetuse saajale hilisemate ettemaksete andmisest, sest puudub projekti tegevuste latusaks elluviimiseks ettemaksete saamise vajadus. Tõendamata ja tähtajaks tagastamata ettemakse kohta tehakse projektile finantskorrektsiooni otsus, nõutakse tõendamata ettemakse tagasi või tasaarveldatakse järgmise väljamaksega.

Punkt 7.3 sätestab, et toetuse maksmine otseste kulude (vt TAT-i punktis 6.3.2 nimetatud kulud) eest toimub tegelike kulude alusel vastavalt ühendmääruse § 27 lõike 1 punktile 1. Kaudsete kulude (vt TAT-i punktis 6.3.1 nimetatud kulud) hüvitamine toimub lihtsustatud viisil ühtse määra alusel, milleks on 7% toetatavate tegevuste otsestest kuludest. Makseid ühtse määra alusel arvestatud kaudsete kulude katteks tehakse kooskõlas ühendmääruse § 28 lõikega 3. Ühtse määra alusel abikõlblikuks loetavad kulud on arvestuslikud, seega tegelikku suurus ega tasutust ei kontrollita. Samuti ei pea toetuse saaja raamatupidamisarvestuses eristama lihtsustatud viisil hüvitatud kulusid, mis on toetatavate tegevustega seotud.

Punkt 7.5 sätestab, et toetus makstakse välja elluviijale. Selleks esitab elluviija rakendusüksusele e-toetuse keskkonna kaudu makse saamise taotluse, milles on loetletud nii elluviija kui tema partnerite tekkinud abikõlblikud otsesed kulud. Rakendusüksus koostab oma meetodikast lähtuvalt valimi kuludest, mille kohta ta küsib kuludokumentide koopiaid või teisi tõendavaid dokumente. Elluviija ülesanne on esitada rakendusüksusele nii enda kui partneri dokumendid e-toetuse keskkonna vahendusel.

Punkt 7.13 sätestab, et viimane väljamakse elluviijale sõltub lõpparuande kinnitamisest. Rakendusüksus võib elluviijale lõppmakse teha alles pärast seda, kui tegevused on lõpetatud ja lõpetamine on tõendatud. Viimase väljamakse tegemise võimaldamine alles pärast lõpparuande kinnitamist on vajalik, et motiveerida elluviijat esitama lõpparuanne õigel ajal ning et

väljamakset saaks vajaduse korral tasaarveldada tagasimaksmisele kuuluva summa võrra, näiteks juhul, kui lõpparuande kontrollimisel tuvastatakse finantskorrektsiooni tegemise vajadus.

Peatükk 8. „Elluviija kohustused“

Peatükk sätestab elluviija kohustused, mis tulenevad ÜSS2021_2027-st ja selle alusel kehtestatud õigusaktidest, lisaks täiendavad kohustused elluviijale, mis puudutavad iga-aastase tegevuskava ja eelarve esitamist ja muutmist, maksetaotluste prognoosi esitamist, rakendusasutuse teavitamist olulistest asjaoludest, partnerluslepingute sõlmimist ning isikuandmete kogumist ja töötlemist ESF+ andmekorje jaoks.

Ühendmääruse §-des 10 ja 11 nimetatud kohustused rakenduvad sõltumata, kas eelnõus on neile viidatud või need on loetletud. Elluviija kohustuste tagamine tähendab, et kohustuse peab olema täitnud tema ise või partner, sealjuures on kohustuste täitmise tõendamise koormus elluviijal. Kohustuste täidetusest sõltub, kas toetus makstakse välja täies või ainult täitmisele vastavas mahus. Kohustuste mittetäitmisel tekib alus finantskorrektsiooni otsuse tegemiseks. Seega tuleb täita kohustusi väga hoolikalt.

Ühendmääruse § 10 lõike 1 punkti 13 kohaselt on elluviija kohustus täita teavitusemäärusest tulenevaid teavitamisega seotud kohustusi. Teavitustegevustes tuleb järgida soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid, sealhulgas vältida soostereotüüpe ja eelarvamusi. Koostatud ja/või kujundatud meediasõnumid ja visuaalid peavad arvestama reklaamiseaduse § 3 lõikes 4 sätestatud nõuetega. Ligipääsetavus üldsusele mõeldud infole ja veebilehtedele tuleks tagada ka nägemis-, intellekti- ja kuulmispuudega inimestele.

Ühendmääruse § 11 lõike 2 kohaselt on elluviijal kohustus tagada, et ilma käibemaksuta rahvusvahelist piirmäära ületava maksumusega riigihanke alusdokumentides on seatud tingimus, mille kohaselt pakkuja esitab hankelepingu täitmisel iga oma alltöövõtja, kellega sõlmitud alltöövõtulepingu käibemaksuta maksumus ületab 50 000 eurot, nime ja registrikoodi ning alltöövõtulepingu nimetuse, kuupäeva, numbri ja summa.

Punkt 8.2.1 sätestab, et elluviija peab iga aasta 7. novembriks esitama järgneva aasta tegevuskava ja sellele vastava eelarve kulukohtade kaupa rakendusasutuse kinnitatud vormil ja vabas vormis eelarve seletuskirja. Tegevuskava ja eelarve vormi kinnitab rakendusasutus TAT-i kehtestamise järel ja edastab need nii elluviijale kui rakendusüksusele.

Tegevuskavas tuleb elluviijal kirjutada detailsemalt lahti tegevuskava aastaks kavandatud tegevused ja nendega seotud näitajate saavutamine. Lisaks tuleb elluviijal kirjeldada, kuidas kavandatakse toetatavate tegevuste elluviimist viisil, et need panustavad TAT-i punktis 1.1.4 ja lisa 2 nimetatud "Eesti 2035" näitajate edendamisesse. Koos tegevuskavaga esitab elluviija ka vastava aasta eelarve ja selle seletuskirja.

Rakendusasutus vaatab esitatud dokumendid üle, vajaduse korral laseb täiendada ning seejärel kinnitab need. See võimaldab rakendusasutusel saada järjepidevat ülevaadet kavandatud tegevustest, nende kulude mahust ja vastavusest TAT-is sätestatule ning vajaduse korral sekkuda mitte aktsepteerimise abil.

Kui elluviijal tekib tegevuskava aasta jooksul vajadus teha kulusid, mis ületavad tegevuskava kinnitatud kulukoha eelarvet, siis juhul, kui erinevused ei ületa 15% aasta eelarvest (kogumina aasta kohta), kooskõlastab elluviija eelarvest erinevate kulude tegemise rakendusüksusega. Kui muudatused ületavad 15% tegevuskava aasta eelarvest (kogumina aasta kohta), peab elluviija

esitama rakendusasutusele eelarve (ja vajaduse korral ka tegevuskava) muutmise taotluse koos põhjendustega.

Punkt 8.2.12 sätestab, et elluviija on kohustus koguda ja töödelda andmeid seirearuande jaoks, sealhulgas kooskõlas ÜSS2021_2027 § 19 lõikega 3 koguda ja töödelda isikuandmeid toetatava tegevuse 2.1 raames koolitavate isikute kohta olenevalt neile korraldatud tegevuste mahust. Osalejate detailseid isikuandmeid tuleb koguda siis, kui neile korraldatud tegevus kestab kauem kui 32 akadeemilist tundi. Tegevusena käsitatakse jadana toimuvaid koolitusi, nõustamisi vms, mis on otseselt suunatud osalejate oskuste, toimetuleku või heaolu suurendamisele. Näiteks kuuluvad andmekorje alla toetatava tegevuse 2.1 raames koolitavad maakondlikud kodanikuühiskonna konsultandid. Toetatava tegevuse 2.2 raames korraldatavad tegevused tõenäoliselt ei ületa 32 tunni mahtu (osaleja kohta), kuid tegevuse elluviimise käigus võib siiski selguda andmekorje vajadus.

Vastavalt ÜSS2021_2027 § 19 lõikele 3 peab elluviija koguma toetatavates tegevustes osalejateilt isikuandmeid, et täita Euroopa Komisjoni seatud andmekorje nõudeid. Andmekorje nõuded on täpsustatud Euroopa Komisjoni juhendites¹⁸ ning täpsem töökorraldus Rahandusministeeriumi juhendis „Euroopa Sotsiaalfond+-i tegevustes osalejate andmekorje juhend perioodi 2021–2027 struktuuritoetusi rakendavatele asutustele“.

Euroopa Komisjoni andmekorje nõuete täitmiseks koguvad elluviija ja partner osalejatelt, kellele andmekorje kohustus kohaldub, isikuandmeid ulatuses, mis on vajalikud registritest andmekorje tegemiseks (isikukood) ning mis ei ole Eestis olemasolevatest registritest ammendavalt kättesaadavad vastavalt Rahandusministeeriumi juhendile. Andmeid tuleb koguda e-toetuse keskkonnas asuva sündmuste infosüsteemi (edaspidi SIS) abil ja elluviija peab tagama korrektsete andmete olemasolu SIS-is iga kvartali lõpu seisuga hiljemalt kvartalile järgneva teise nädala lõpuks.

Punkt 8.2.13 sätestab, et elluviija kohustuseks on kavandada toetatavate tegevuste elluviimist nii, et need panustavad TAT-i punktis 1.1.4 ja lisas 2 nimetatud „Eesti 2035“ näitajate edenemisse võrdseid võimalusi ja regionaalset tasakaalustatust toetaval moel. Lähtuvalt TAT-i punktist 10.1 peab elluviija oma panusest aruannetes ka aru andma.

Peatükk 9. „Partnerite kohustused“

TAT-i punktiga 2.2.1.1 nähakse ette, et elluviija võib endale leida avaliku konkursi korras partnerid toetatava tegevuse „Laste ja noortega tegelevate vabaühenduste kaasamis- ja osalemisoskuste tõstmine“ rakendamiseks. TAT-i peatükiga 9 sätestatakse võimalike partnerite kohustused.

Partner peab täitma ühendmääruse § 10 lõigetes 2 ja 3 nimetatud kohustusi.

Ühendmääruse § 10 lõige 3 sätestab, et partner, kes ei ole riigihangete seaduse tähenduses hankija, peab järgima riigihangete seadust, kui toetuse saaja on hankija riigihangete seaduse tähenduses. Riigihangete seaduse § 5 lõike 2 punkti 4 alusel on KÜSK hankija riigihangete seadus tähenduses, seega on tema partnerid kohustatud tegevuste elluviimisel järgima riigihangete seadust.

Partnerite kohustusena sätestatakse lisaks ühendmääruse § 10 lõigetes 2 ja 3 nimetatule kohustus tagada partnerluslepingu sõlmimine elluviijaga. Sõlmitava partnerlepingus sätestatakse muu hulgas elluviija ja partneri õigused, kohustused ja vastutus, maksete tegemise

¹⁸ Euroopa Komisjoni veebisait [ESF Monitoring FAQ | 2021 Support Materials MS | SFC Support Portal](https://ec.europa.eu/esf/monitoring-faq/2021-support-materials-ms/sfc-support-portal) (europa.eu)

kord, dokumentide esitamise ja säilitamise ning infovahetuse viis, mis annaks partnerile kindluse, et tema tehtud kulud saavad hüvitatud, ja elluviijale kindluse, et partneri tehtavad kulud on abikõlblikud ja kõik kohustused saavad täidetud.

Partnerluslepingus tuleb sätestada ka isikuandmete kogumise ja töötlemise kohustus, kui TAT-i partnerid korraldavad tegevusi, milles osalejatelt tuleb detailseid isikuandmeid koguda. Andmeid tuleb koguda e-toetuse keskkonnas asuva sündmuste infosüsteemi (edaspidi *SIS*) abil, millesse partnerid saavad siseneda sis.rtk.ee kaudu ning partnerid peavad koostöös elluviijaga tagama korrektsete andmete olemasolu iga kvartali lõpu seisuga hiljemalt kvartalile järgneva teise nädala lõpuks.

Partnerluslepingus sätestatakse ka suunis korraldada sündmusi keskkonnahoidlikult, järgida teavitustegevustes soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid ning tagada ligipääsetavus üldsusele mõeldud infole ja veebilehtedele ka nägemis-, intellekti- ja kuulmispuudega inimestele.

Elluviija jääb elluviimise eest vastutama ka juhul, kui partner ei täida elluviijale määratud kohustusi. Vastutus tähendab, et kui kõik nõuded või kohustused ei ole kulu abikõlblikuks lugemisel täidetud, tehakse finantskorrektsioon, kusjuures rakendusüksuse vaates ei ole õigustav asjaolu, et rikkumine oli seotud partneri tegevusega.

Peatükk 10. „Toetuse kasutamisega seotud aruandlus“

Peatükk sätestab elluviija, rakendusüksuse ja rakendusasutuse õigused ja kohustused aruannete esitamisel ja kontrollimisel. Korrapäraselt esitatud aruanded aitavad jälgida toetatava tegevuse edenemist ja tulemuste täitmist, võimaldavad vajaduse korral tähelepanu juhtida vajakajäämistele ning teha tegevuste elluviimises õigeaegseid muudatusi.

Toetatavate tegevuste elluviimisega seotud aruanded jagunevad vahe- ja lõpparuanneteks (edaspidi koos *seirearuanne*). Seirearuannetes annab elluviija kumulatiivselt ülevaate toetatavate tegevuste elluviimisest, eelarve täitmisest, näitajate saavutamise seisust ning panusest punktis 1.1.4 nimetatud „Eesti 2035“ näitajate edendamisesse. Viimase jaoks tuleb elluviijal tuua konkreetseid näiteid. Kirjelduse lähtekohaks on TAT-i lisa 2 „Horisontaalsete põhimõtete ga arvestamine“.

Iga-aastased vahearuanded ja lõpparuande kinnitab rakendusüksus. Elluviija esitab vahearuanded koos lisadega rakendusasutusele e-kirja teel ja rakendusüksusele e-toetuse keskkonna kaudu. Lõpparuanne esitatakse esmalt e-toetuse keskkonna kaudu rakendusüksusele, kes kooskõlastamise järel edastab selle kooskõlastamiseks rakendusasutusele. Kui rakendusasutus on lõpparuande kooskõlastanud, edastab ta aruande rakendusüksusele kinnitamiseks.

Peatükk 11. „Tegevuste ja nende elluviimise tingimuste muutmine“

Peatükk reguleerib TAT-i muutmist. TAT-i muutmist menetletakse kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. TAT-i muutmise taotlemise õigus on elluviijal ja rakendusüksusel. Selleks tuleb neil esitada taotlus rakendusasutusele, kes hindab TAT-i muutmise vajadust. Rakendusasutus võib algatada TAT-i muutmise ka iseseisvalt, kui see on vajalik toetatavate tegevuste tulemuslikuks elluviimiseks või elluviijal ei ole võimalik toetuse kasutamist ettenähtud tingimustel jätkata.

Rakendusasutus kaasab TAT-i muutmise eelnõu ettevalmistamisesse vastavalt vajadusele nii elluviija, rakendusüksuse kui ka teisi osapooli (näiteks Rahandusministeerium, TAT-i partnerid). TAT-i muutmise eelnõu kooskõlastatakse ühendmääruse § 48 lõigete 1–3 kohaselt. Muudatused kehtestatakse siseministri käskkirjaga, mis esitatakse viie tööpäeva jooksul allkirjastamisest arvates elluvijale, rakendusüksusele ja korraldusasutusele.

Peatükk 12. „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord“

Peatükk reguleerib finantskorrektsioonide (edaspidi *FKO*) tegemist ja toetuse tagasimaksmist ÜSS2021_2027 ja ühendmääruse kohaselt.

FKO tegemise pädevus on rakendusüksusel. FKO hõlmab määratud toetuse osalist või täielikku vähendamist ning rikkumisega seotud ulatuses kulude abikõlbmatuks lugemist. FKO alusel abikõlbmatuks loetava summa ulatuses väheneb FKO-ga seotud tegevuse eelarve, olenemata sellest, kas käskkirja on vastav muudatus sisse viidud. Kui rikkumisega seotud kulude katteks on juba toetus välja makstud, sisaldab FKO ka toetuse tagasinõuet. Kui rikkumine tuvastatakse väljamakse aluseks olevates kuludes, siis FKO-ga keeldutakse nende katteks toetuse maksest.

Peatükk 13. „Vaiete lahendamine“

Peatükk sätestab vaiete lahendamise korra. Vaide esitamise õigus on elluviijal ja partneril. Riigiasutuste vahelised vaidlused lahendatakse Vabariigi Valitsuse seaduse § 101 kohaselt. Vaidemenetluse läbimine on kohustuslik rakendusasutuse või rakendusüksuse otsuse või toiminguga vaidlustamise puhul. Tegemist on haldusmenetluse seaduse (edaspidi *HMS*) erisusega, sest HMS-i kohaselt on isikul võimalus valida, kas esitada vaie haldusorganile või pöörduda kaebusega kohtusse. Kohustuslik vaidemenetlus täidab õiguspoliitilisi eesmärgi, nagu õiguskaitsefunktsioon, halduse enesekontroll ning halduskohtute töökoormuse vähendamine.

Rakendusüksuse otsuse või toiminguga peale esitatud vaideid menetleb rakendusüksuseks olev asutus. Kui vaie esitatakse rakendusasutuse otsuse või toiminguga peale, lahendab vaide rakendusasutuseks olev asutus. Vaie lahendatakse 30 kalendripäeva jooksul selle vastuvõetavaks lugemisest ehk alates päevast, mil ei esine HMS-i § 79 kohaseid vaide tagastamise aluseid.

Peatükk 14. „Rakendussätted“

TAT jõustub selle allkirjastamisel ja seda rakendatakse tagasiulatuvalt alates 1. juulist 2023. aastal.

III Toetatavate tegevuste vastavus rakenduskava seirekomisjoni kinnitatud vastavus- ja valikukriteeriumidele.¹⁹

Vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) 2021/1060 artikli 73 lõigetele 1 ja 2 on koostatud ja rakenduskava seirekomisjoni poolt heaks kiidetud projektide üldised valikukriteeriumid, mida kohaldatakse kõikidele rakenduskava poliitikaeesmärkidele ja nende raames toetatavatele meetmetele.

1. Toetatavate tegevuste kooskõla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava eesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele

¹⁹ <https://www.rtk.ee/media/4088/download>

Toetatavate tegevuste kooskõla valdkondlike arengukavadega ja rakenduskava erieesmärgiga on kirjeldatud seletuskirja peatüki II „Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs“ osas, mis selgitab TAT-i peatükki 1 „Üldsätted“. Toetatavate tegevuste panust meetme väljundnäitaja saavutamisesse on kirjeldatud seletuskirja peatüki II „Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs“ osas, mis selgitab TAT-i peatükki 3 „Tulemused“.

2. Toetatavate tegevuste põhjendus

Toetatavad tegevused on vajalikud selleks, et tõsta laste ja noorte teadlikkust ühiskonnas toimuvast ja nende oskust ühiskonnas kaasa rääkida ning arendada vabaihenduste oskusi lapsi ja noori oma tegevusse kaasata. Samuti on toetatavate tegevuste eesmärk arendada avaliku sektori, erasektori ja vabakonna partnerlust kohalikul tasandil, et soodustada ja edendada laste ja noorte kaasamist kodanikuühiskonda.

TAT-iga sätestatud toetatavad tegevused panustavad rakenduskava poliitikaeesmärgi nr 4 „Sotsiaalsem Eesti“ prioriteedi nr 6 „Sotsiaalsem Eesti“ erieesmärgi (h) „soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet“ saavutamisesse.

Toetatavad tegevused võimaldavad saavutada meetme 21.4.7.7 „Kodanikuühiskonna mõju suurendamine ja arengu toetamine“ eesmärki ning planeeritud väljund- ja tulemusnäitajaid. Tegevuste ajakava on realistlik ja arvestab tegevuste omavahelisi seoseid.

Toetatavate tegevuste põhjendus (tausta ja sisu kirjeldus) on esitatud seletuskirja peatüki II „Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs“ osas, mis selgitab TAT-i peatükki 2.

3. Toetatavate tegevuste kuluefektiivsus

Toetatavate tegevuste eelarve planeerimisel on lähtutud sarnaste tegevuste varasema rakendamise kogemusest (näiteks maakondlike kodanikuühiskonna konsultantide koolitamine, sündmuste korraldamine kodanikuühiskonna edendamiseks). Teenuste pakkujad leitakse järgides riigihangete seadust ning elluviija ja võimalike partnerite hankemenetluse korda.

Toetatavate tegevuste detailne eelarve kulukohtade lõikes koostatakse ja kinnitatakse iga-aastaselt koos vastava aasta tegevuskavaga vastavalt TAT-i punktile 8.2. Tegevuskava, eelarve ja eelarve seletuskirja kavandamine aasta kaupa võimaldab järjepidevalt analüüsida kavandatud kulude põhjendatust ja seost tulemuste saavutamise ja ühtlasi oluliseks sisendiks toetatavate tegevuste lõppemisele järgnevate võimalike püsikulude rahastamise planeerimiseks riigieelarvest.

4. Elluviija suutlikkus toetatavaid tegevusi ellu viia

KÜSK on avalikes huvides tegutsev kasumit mittetaotlev eraõiguslik juriidiline isik, mille ülesandeks on muu hulgas mittetulundussektori tegevusvõimekuse arendamine, selleks arenguprogrammide väljatöötamine ja elluviimine ning kodanikuühiskonna alase teadlikkuse kasvu toetamine. KÜSK on asutatud 2008. aastal Eesti Vabariigi poolt, asutajaõiguse teostaja on Siseministeerium. KÜSK-i tegevust reguleerivad sihtasutuste seadus, riigivara seadus, põhikiri ja muud õigusaktid. KÜSK-il on 7-11 liikmeline nõukogu, kuhu kuuluvad nii riigi kui vabakonna esindajad. Nõukogu kavandab KÜSK-i tegevust ja korraldab selle juhtimist ning teostab järelevalvet juhatuse tegevuse üle.

KÜSK on ainus organisatsioon Eestis, mis toetab vabaihenduste arendamist valdkondade üleselt. KÜSK on koordineerinud maakondlike arenduskeskuste kodanikuühiskonna konsultantide tööd alates 1. aprillist 2015. a. Seega on KÜSK-il pikaajaline konsultantide koolitamis- ja arendustegevuse elluviimise kogemus. Lisaks sellele on KÜSK korraldanud erinevaid sündmusi kodanikuühiskonna edendamiseks.

Viieteistkümne aasta jooksul on KÜSK toetanud üle 2000 vabaihenduse projekti nii Eesti riigi, Euroopa Komisjoni kui Šveitsi Vabaihenduste Fondi toel ning on toetanud kolmanda sektori organisatsioone ligi 20 miljoni euroga.

Aastatel 2011–2015 rakendas KÜSK Eesti-Šveitsi koostööprogrammi raames toetusprogrammi Šveitsi Vabaihenduste Fond. Fondi üldeesmärk oli suurendada kodanikuühiskonna panust majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse arendamisse. Alaeesmärgiks oli arendada ja tugevdada kolmanda ja avaliku sektori vahelist koostööd erinevates valdkondades, sealhulgas avalike teenuste arendamine kohalikele elanikele tervist soosiva elukeskkonna loomisel. Fondist toetati projekte, mille eesmärgiks oli avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi tagamine kodanikeühenduste ja KOV-ide koostöös.

Aastatel 2014–2020 oli KÜSK Euroopa Liidu Kodanike Euroopa programmi Eesti kontaktpunkt.

Alates aastast 2021 on KÜSK Euroopa Liidu Kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi Eesti kontaktpunkt, pakkudes programmilast infot ja nõustamist. Programmi eesmärk on kaitsta ja edendada Euroopa Liidu aluslepingutes ja põhiõiguste hartas sätestatud õigusi ja väärtuseid ning aidata kaasa avatud, demokraatliku, kaasava ja loova ühiskonna säilimisele. Programm rahastab kodanikuühiskonna organisatsioone, KOV-e ning riiklikke asutusi erinevate tegevuste elluviimiseks. Kontaktpunktina tegutsemine annab KÜSK-ile märkimisväärse võrgustiku avaliku sektori asutustest ja kodanikuühiskonna organisatsioonidest, kellega käesoleva TAT-i eesmäärke ellu viia.

Aastatel 2021–2023 oli KÜSK Eesti partnerite koordinaator Euroopa Liidu poolt toetatud rahvusvahelise konsortiumi projektis, mille raames loodi Eestis eeldused sotsiaalse innovatsiooni kompetentsikeskuse loomiseks. Projekti olid kaasatud organisatsioonid Saksamaalt, Ühendkuningriigist, Poolast ja Taanist. Eesti kompetentsikeskuse projekti partnerid olid Tallinna Ülikool, Võrumaa Arenduskeskus, Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik, Siseministerium ja Sotsiaalministerium. Projekti tulemusena tegutseb sotsiaalse innovatsiooni partnerite võrgustik, kuhu kuuluvad Eesti sotsiaalse innovatsiooni valdkonna poliitikakujundajad, eksperdid ja praktikud ning mitmed partnerid teistest riikidest.

Alates 2020. aastast on KÜSK Välisministeriumi koostööpartneriks Eesti väliskogukondade väljaannete programmi ning alates 2022. aastast Eesti rahvuskaaslaste praktika programmi elluviimisel.

5. Toetatavate tegevuste kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega

Eelnõu panustab „Eesti 2035“ aluspõhimõtete hoidmisse ja sihi „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“ alasihti „Koostöömeelne ühiskond“. Toetatavad tegevused panustavad „Eesti 2035“ elluviimiseks seiratavasse näitajasse „Vabatahtlikus töös osalemise määr“, „Soolise võrdõiguslikkuse indeks“, „Hoolivuse ja koostöömeelsuse näidik“ ning „Ligipääsetavuse näitaja“.

Tegevuste väljatöötamisel on jälgitud, et need toetaksid „Eesti 2035“ aluspõhimõtteid. Kõigil peab olema võrdne võimalus eneseteostuseks ja ühiskonnaelus osalemiseks, sõltumata individuaalsetest eripäradest ja vajadustest, kuuluvusest erinevatesse sotsiaalsetesse rühmadesse ning sotsiaalmajanduslikust võimekusest ja elukohast.

Tegevuste ettevalmistamisel analüüsiti, kuidas on võimalik avaldada positiivset mõju horisontaalsetele põhimõtetele (võrdsete võimaluste edendamine, sooline võrdõiguslikkus, ligipääsetavuse tagamine, keskkonnahoid, regionaalne tasakaalustatus, KOV-ide haldus- ja arendusvõimekus). Lähtudes horisontaalsete põhimõtetega arvestamise analüüsist leiti puutumused soolise võrdõiguslikkuse, võrdsete võimaluste, ligipääsetavuse ja regionaalarengu teemadega. Analüüsi tulemus ja puutumused horisontaalsete teemadega ja tegevuse mõju arvestamise/suurendamise viisid on esitatud TAT-i eelnõu lisa nr 2.

IV Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu alus on ÜSS2021_2027 ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava Euroopa Liidu õigusega.

Eelnõu on muu hulgas kooskõlas järgmiste Euroopa Liidu määrustega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1057, millega luuakse Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+) ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1296/2013.

Nimetatud määrused on Eestile otsekohalduvad, mistõttu eelnõu kehtestamisel ja toetatavate tegevuste elluviimisel tuleb osapooltel neist juhinduda.

V Eelnõu mõjud

Eelnõu mõjutab otseselt valdkondliku arengukava „Sidusa Eesti arengukava 2021–2030“ alaeesmärgi „Eesti on inimesekeskne ning kogukondade ja kodanikuühiskonna arengut soosiv riik, kus inimesed on väärtustatud ja kaasatud, jagavad demokraatlikke väärtusi ning aktiivse osalusega kogukondlikus ja ühiskondlikus tegevuses parandavad elukeskkonda“ saavutamist, kuna toetatavad tegevused lähtuvad nimetatud alaeesmärgist.

Eelnõu mõjud on mõõdetavad TAT-i peatükis 3 „Tulemused“ sätestatud väljundnäitajate abil. Toetatavate tegevuste käigus koostatakse analüüsi ja/või tellitakse hindamisi, et saada sõltumatu hinnang tegevuste tulemuslikkusele.

VI Eelnõu rakendamiseks vajalikud kulud ja käskkirja rakendamise eeldatavad tulud

Eelnõuga sätestatud tegevusi rahastatakse ESF+ ja Eesti riigi vahenditest TAT-i abikõlblike kulude eelarve ulatuses, seega eelnõu rakendamiseга ei kaasne täiendavaid kulusid. Rakendusasutuse ja rakendusüksuse tegevusega seotud kulud kaetakse Euroopa Liidu ühtekuuluvusfondide tehnilise abi vahenditest. Eelnõuga tulu ei teenita.

VII Eelnõu jõustumine

Käskkiri jõustub selle allkirjastamisel ja seda rakendatakse alates 1. juulist 2023. aastal.

VIII Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu kooskõlastati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu korraldusasutusega (Riigi Tugiteenuste Keskus ja Rahandusministeerium), rakendusastutustega, kes nõustavad riigi pikaajalises arengustrateegias kinnitatud strateegilistesse sihtidesse ja aluspõhimõtetesse panustamist vastavalt oma vastutusvaldkonnale (alates 1. juuli 2023. a Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium ning Kliimaministeerium), Haridus- ja Teadusministeeriumiga ning Kultuuriministeeriumiga.

Eelnõu esitati arvamuse avaldamiseks Euroopa Komisjonile, rakenduskava seirekomisjonile, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Sihtasutusele Kodanikuühiskonna Sihtkapital ning mittetulundusühingutele Vabaühenduste Liit ja Maakondlikud Arenduskeskused.

Eelnõu kooskõlastati paari tehniliste märkusega, millega on arvestatud. Riigi Tugiteenuste Keskus tegi ettepaneku, et lõpparuande kinnitamisel oleks rakendusastutus kooskõlastaja ja rakendusüksus kinnitaja rollis. Ettepanek võeti arvesse. Arvamusi eelnõu kohta ei esitatud.

Lisa 1. TAT-i riskihindamise tabel